

Asia: VN/10343/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi saaristolaksi

Lausunnonantajan lausunto

Yhteenveto kommentteistanne lausuntokoosteen laatimista varten

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä uudeksi saaristolaksi.

Kannatamme saaristolain päivittämistä tämän päivän kuntien ja niiden saaristojen ja saaristoisten alueiden tilannetta, tarpeita ja tavoitteita vastaavaksi. Esityksen tavoitteet ovat oikeansuuntaisia huomioiden elinvoiman tekijät laa-jasti sekä mm. toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset, palvelujen saavutettavuuden ja liikenne-nyhteydet (myös tietoliikenne), monipaikkaisuuden sekä turvallisuustilanteen ja varautumisen. Kat-somme, että kausiasumisen merkityksen huomioiminen ottamalla se mukaan saaristolakiin on hyvä asia. Samoin saariston käsitteen täsmentäminen ns. saaristoluokituksen kautta parantaa avoimuutta ja vähentää tulkinnanvaraisuutta. Saariston ja saaristoisten alueiden turvallisuuden ja varautumisen huomioiminen on myös tärkeä lisäys aiempaan lakiin.

Esitämme, että 7 § 4 momenttiin lisättäisiin yksityisteiden tiekuntien ylläpitämät lautat jo mainittujen lossien lisäksi.

Kommenttinne 1–2 §:ään sekä niiden perusteluihin

1§ Lain tavoite

Lain tavoitteena on luoda edellytykset saariston elinvoiman vahvistamiselle ja saaristossa asumiselle sekä kulttuuriperinnön ja luontoarvojen vaalimiselle huomioiden saaristoalueiden erilaisuus. Lakiesitys huomioi erilaisten saaristoalueiden olosuhteiden ja kehittämismahdollisuuksien monimuotoisuuden ulkosaaristosta saaristomaisiin manneralueisiin.

Saariston elinvoimalla tarkoitettaisiin nykyistä laajempaa kokonaisuutta, joka kattaa muun muassa palveluiden saatavuuden, saariston saavutettavuuden ja elinkeinotoiminnan, jatkossa esityksen mukaan myös turvallisuuden edistämistä. Voimassa olevassa laissa vastuu sen toteuttamisesta asetetaan valtiolle ja kunnille, ehdotettu tavoite olisi jatkossa yleisluontoinen ja koskisi siten kaikkia lain kannalta merkityksellisiä tahoja. Katsomme, että tämä tukee muuttuneen toimintaympäristön merkitystä ja mahdollisuuksia vaikuttaa kuntien elinvoiman tekijöihin laajemmin.

Kannatamme sitä, että jatkossa saaristossa asumisella tarkoitettaisiin sekä vakituista asumista että kausiasumista. Saaristossa asuminen edellyttää muun muassa palveluiden saatavuutta, elinkeinotoiminnan ja liikkumisen mahdollisuutta - elinvoiman vahvistamista.

Esityksessä olevat kulttuuriperinnön ja luontoarvojen vaalimista koskevat tavoitteet olisivat osin uusia ja kannatettavia ja ne omalta osaltaan vaikuttavat saariston elinvoimaan ja vetovoimaan sekä vakituisille että kausiasukkaille mutta myös mm. matkailuun.

2 §. Saaristopolitiikan toteutus ja seuranta.

Säännös olisi uusi, mutta ei muuttaisi vallitsevaa nykytilaa. Katsomme, että erityisen tärkeää on huomioida saaristopolitiikan poikkihallinnollisuus sekä poikkihallinnollisen yhteistyön ja yhteensovittamisen merkitys ministeriöiden välillä, ml. maaseutupolitiikan ja aluepolitiikan tavoitteiden kanssa.

Kommenttinne 3–6 §:ään sekä niiden perusteluihin

3 §. Saariston käsite.

Kuntaliitto katsoo, että saariston käsitettä on hyvä täsmentää. On kannatettavaa, että saaristoalueiden käsite perustuu jatkossa Suomen Ympäristökeskuksen vuonna 2022 laatimaan paikkatietopohjaiseen alueluokitteluun. Paikkatietoon perustuva SYKE:n saaristoluokitus on avoimempi, perustuu tietopohjaan ja vähentää tulkinnanvaraisuutta päätöksenteossa. Jatkossa toimenpiteiden osalta tulee varmistaa, että kaikkia erilaisia saaristoalueita käsitellään samanarvoisina.

4 §. Saaristokunta.

Pykälässä säädettäisiin saaristokunnista ja kunnan saaristo-osista ja siihen tehtäisiin nyt ainoastaan teknisiä muutoksia. Kausiasukkaat tulisi huomioida myös kuntien osalta, ei ainoastaan hyvinvointialueiden osalta.

5 §. Saaristoinen hyvinvointialue.

Ei kommentoitavaa.

6 §. Kuntien ja hyvinvointialueiden palvelut saaristossa.

Pykälän tarkoituksena on varmistaa, että kunnat ja hyvinvointialueet kiinnittäisivät erityistä huomiota palveluiden saatavuuteen saaristossa. Säännöksen luonne säilyisi siten ennallaan verrattuna voimassa olevaan säännökseen. Kunnat ja hyvinvointialueet päättäisivät itsenäisesti itsehallintonsa nojalla siitä, milloin, millä tavalla ja missä tilanteissa saariston erityisolosuhteet olisi tarkoituksenmukaista ottaa huomioon palveluiden järjestämisessä. Esitys ei sulkisi pois kuntien ja

hyvinvointialueiden itsehallinnollista mahdollisuutta ottaa huomioon palveluiden saatavuus kausiasukkaiden näkökulmasta. Katsomme, että kausiasutus tulisi ottaa huomioon sekä kuntien että hyvinvointialueiden pisteytyksessä ja rahoituksen jakoperusteissa.

Kommenttinne 7–8 §:ään sekä niiden perusteluihin

7§ Yhteysalusliikenteen palvelut ja 8§ Yhteysalusliikenteen varautumisvelvollisuus

Pidämme myönteisenä sitä, että yhteysalusliikenne nähdään lakiluonnoksessa välttämättömänä peruspalveluna ulko- ja välisaaristossa ja että valtion velvollisuutena on turvata palvelu joustavasti joko maksuttomana tai kohtuuhintaisena. Vakituinen asuminen on yhteysalusliikenteen suunnittelun ydin, mutta lakiin lisätään maininta siitä, että elinkeinojen ohella myös kausiasutus huomioidaan suunnittelussa. Pidämme tätä hyvänä muutoksena. Kannatamme myös varautumisvelvollisuuden säätämistä yhteys-alusoperaattoreille normaaliolojen häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten. Toteamme lisäksi, että mak-sujen osalta laki avaa mahdollisuuden asetussäätelylle, mutta maksupolitiikkaa ei tässä yhteydessä ole tarkemmin käsitelty.

Yksityisteiden kautta hoidettaviin yhteyksiin kuuluu yksityislossien lisäksi myös yksityislauttoja, minkä esitämme lisättäväksi 7 §:n 4 momenttiin.

Kommenttinne 9–10 §:ään sekä niiden perusteluihin

9 §. Saariston elinvoiman kehityksen ja erityispiirteiden huomioon ottaminen.

Katsomme, että uusi säännös tukee saariston elinvoiman ja erityispiirteiden huomioimista suunnittelussa ja päätöksenteossa eri tasoilla. Saaristoa koskevalla suunnittelulla ja päätöksenteolla tarkoitettai-siin sellaista suunnittelua ja päätöksiä (sis. päätösten valmistelun), jotka voivat vaikuttaa saariston elinoloihin, ympäristöön, palveluihin tai saavutettavuuteen tai saariston houkuttelevuuteen asukkaille tai yrityksille. On hyvä asia, että tätä varten on tunnistettu useita vaihtoehtoisia tapoja. Lisäksi saariston elinvoimanäkökulmasta tärkeä huomioida myös kausiasukkaiden merkitys myös suunnittelussa ja päätöksenteossa.

10 §. Saariston elinkeinotoiminnan edistäminen.

Kuten perusteluissa todetaan, saariston erityisolosuhteet, muun muassa pitkät etäisyydet ja haastavat liikenneolosuhteet vaikeuttavat lähtökohtaisesti elinkeinon harjoittamista. Asiakasvirrat ovat myös muuta maata epäsäännöllisempiä ja kausiluontoisempia. Katsommekin, että elinkeinotoiminnan edis-täminen on aiempaa ”tukemista” laajempi käsite ja tämän huomioiminen jo tukitoimenpiteiden suunnit-teluvaiheessa parantaa mm. eri tukimuotojen yhteensovittamista ja tarkoituksenmukaista kohdenta-mista. Tässä haluamme korostaa saaristopolitiikan poikkihallinnollisuutta - myös elinkeinojen edistämi-sen keinot tulee suunnitella ja yhteensovittaa ministeriöiden kesken. Koska saaristot ja saaristoiset alueet ovat myös maaseutua, usein harvaan asuttua maaseutua, elinkeinotoiminnan edistäminen koskee myös maaseudun toimialoja ja myös tämä edellyttää em. yhteensovittamista.

Kommenttinne 11–12 §:ään sekä niiden perusteluihin

11 §. Alueidenkäytön suunnittelu.

Ei kommentoitavaa.

12 §. Avustus saariston luonnon, maiseman tai kulttuuriympäristön hoitoon.

Ei kommentoitavaa.

Kommenttinne 13–14 §:ään sekä niiden perusteluihin

13 §. Saariston tilanne ja kehityskuva.

Tilanne- ja kehityskuvan valmistelu olisi uusi velvoite verrattuna voimassa olevaan lakiin. Katsomme, että on tärkeää, että suunnittelu ja päätöksenteko sekä vaikutusten arvioinnit eri tasoilla pohjautuvat ajantasaiseen tietoon, joten tilannekuvan kokoaminen sekä tilastoaineiston että laadullisen aineiston kautta on tarpeen. Lisäksi on tärkeää luoda menetelmät, jolla esim. lisääntynyt kausiasukkaiden määrän laskenta ja kausiasukkaiden määrän vaikutukset ovat yhdenmukaisia ja pohjautuvat luotettavaan tietopohjaan.

14 §. Saaristoasian neuvottelukunta.

Kannatamme neuvottelukunnan asettamista esitetyn mukaan ja on hyvä asia, että neuvottelukunnassa voisi olla myös muita jäseniä kansanedustajien lisäksi. Lisäksi neuvottelukunnassa tulisi olla riittävän vahva erilaisten saaristoisten ja saaristoalueiden kuntien ja alueiden edustus.

Lisäksi tulisi pohtia, miten jatkossa varmistetaan tiiviimpi yhteistyö saaristopolitiikan ja maaseutupolitiikan sekä aluepolitiikan tavoitteiden ja toimenpiteiden kanssa.

Kommenttinne vaikutuksista (luku 4.2 Pääasialliset vaikutukset)

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Katsomme että vaikutuksia on arvioitu riittävän laajasti. On hyvä asia, että arvioinnissa on toteutettu erilaisia vaikutustenarviointimenetelmiä, mm. saaristolain maaseutuvaikutusten arviointi. Esitetyt muu-tokset edistäisivät saariston erityispiirteiden ja niiden arvon tunnistamista ja tunnustamista ja parantaisivat edellytyksiä saariston elinvoiman vahvistamiselle sekä kulttuuriperinnön ja luontoarvojen vaalimiselle.

Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia kunnille. Valtiovarainministeriö maksaa saaristokunnille ja –osakunnille korotettua peruspalveluiden valtionosuutta saaristoisuuden perusteella, koska palveluiden järjestäminen saariston asukkaille tuottaa kunnalle lisäkustannuksia. Koska saaristokuntaa koskevaa säännöstä ei muuteta nykyisestä, kunnille ei aiheutuisi taloudellisia vaikutuksia.

Saaristolain uudistamisen merkittävimmät taloudelliset vaikutukset aiheutuvat saaristoista hyvinvointialuetta koskevista säännöksistä.

Esitämme, että lause ”Saaristolain kokonaisuus edistäisi lähtökohtaisesti saariston asukkaiden yhden-vertaisuutta mantereella asuvaan väestöön nähden” tulisi täydentää siten, että puhutaan ”saariston ja saaristoisten alueiden asukkaiden yhdenvertaisuutta muualla mantereella asuvaan väestöön”.

Lisäksi katsomme, että esitys vahvistaisi tarkoituksenmukaisesti turvallisuutta ja varautumista saaristossa ja saaristoisilla alueilla. Kuten vaikutusten arvioinnissa todetaan, elinvoimaiset, asutut ja aktiiviset saaristoalueet tukevat Suomen turvallisuutta, sillä saariston ja saaristoisten alueiden asukkaiden rooli oman alueensa tuntijoina ja tarkkailijoina sekä myös toimijoina häiriötilanteissa on tärkeä.

Kommenttinne yleisperusteluista (luvut 1–12, lukuun ottamatta lukuja 4.2 Pääasialliset vaikutukset ja 7 Säännöskohtaiset perustelut)

-

Kommenttinne saaristoasian neuvottelukuntaa koskevasta valtioneuvoston asetusluonnoksesta

-

Väre Taina
Suomen Kuntaliitto ry